

TEOGONIA

Comencem amb un cant a les muses heliconiades, senyores de l'Helicó, muntanya gran i divina. Amb els seus peus delicats dansen al voltant de la font d'aigües ombrívols i al voltant de l'altar del Cronió, fort entre els forts. I després de rentar-se la seva pell tendra en l'aigua del Permessos, o de la Font del Cavall, o del divinal Olmeu, han format, als cims de l'Helicó, cors bells i gràcils i es vincleu sobre els seus peus. I surten d'allà, embolcallades en una boira espessa i avancen de nit tot deixant sentir la seva veu encisadora per cantar himnes a Zeus que porta l'ègida i a la venerable Hera, senyora d'Argos, guarnida amb sandàlies d'or, i a Atena, la filla de Zeus que porta l'ègida, la d'ulls blaus, i a Febos Apol·lo, i a Àrtemis disparadora de sagetes, i a Posidó protector del país, que somou la terra, i a Temis venerable, i a Afrodita d'ulls guspirejants, i a Hebe de corona daurada, i a la bella Dione, i a Leto, i a Jàpet i a Cronos de pensaments tortuosos, i a Eos i a Hèlios poderós i a Selene brillant, i a Gea i a Océan immens i a la negra Nit i a la gernació sagrada de tots els altres déus que sempre existeixen.

Elles són les qui un dia van ensenyar el bell ofici de cantor a Hesíode, mentre pasturava els anyells al peu de l'Helicó divinal. I heus ací les paraules que m'adreçaren

venerables. I aquell dels reis descendents de Zeus a qui les filles de Zeus atorguen honors i esguarden en el dia del seu naixement, rep sobre la seva llengua un regalim de rosada suau i de la seva boca brollen paraules dolces i tots els pobles tenen els ulls fits en ell quan emet sentències amb justícia dreturera. I amb les seves paraules fermes sap apaivagar immediatament qualsevol disputa, per gran que sigui. I heus ací per què els reis són tinguts per assenyats, perquè, en l'assemblea, saben donar al poble ofès la possibilitat de vindicació, tot apaivagant els ànims amb les seves paraules beneïdoles. I quan se'n va a l'assemblea, tots el veneren com a un déu per la seva digna benevolència, i ell excel·leix enmig dels reunits. Tal és el do sagrat que fan les muses als homes. Gràcies a les Muses i al fletxador Apol·lo sobre la terra hi ha poetes i citaristes, i gràcies a Zeus hi ha els reis. Felicitat aquell que estimen les muses: de la seva boca brollen paraules dolces. I si algú té el cor afligit per un dolor recent i la seva ànima es marceix de sentiment, quan el poeta, [100] servidor de les Muses, canta les gestes heroiques dels homes d'altres temps i exalta els déus benaurats que posseeixen l'Olimp, tot seguit oblida la seva aflicció i ja no pensa més en la seva pena. Amb pocs moments el n'aliberen els dons de les deesses.

Salut, filles de Zeus. Concediu-me un cant delitós. Canteu³ la generació sagrada dels immortals que sempre existeixen, que nasqueren de la Terra i del Cel ple d'estrelles, i de la Nit tenebrosa i també els que nodrí el Pontos salat. Digueu-me de quina manera s'originaren, en primer lloc, els déus, però també la terra, els rius i el mar immens,

3. Aquí exposa un breu índex del que serà el poema.

d'onades violentes, i els estels resplendents i el cel que s'estén pel damunt seu. I també els qui procedeixen d'ells, déus dispensadors d'abundància, de quina manera han repartit la riquesa i de quina manera han distribuït els honors i també com de bell començament es feren seu l'Olimp curull d'espadats. Conteu-me tot això, Muses, que posseïu mansions olímpiques, i digueu-me des del principi què fou primer de tot això.

Doncs bé, abans que res fou el Caos i després Gea⁴ de pregones sines, seti sempre ferm per a tots els immortals que senyoregen els cims de l'Olimp cobert de neu i el Tàrtar bromós, situat en l'indret més pregon de la terra de camins amplics. També fou Eros, que és el més bell dels déus immortals, aquell que amolla els membres i aquell que, en el cor de tots els déus i de tots els homes, enjova la ment i la voluntat més assenyada.

Del Caos naixeren Èreb i la negra Nit. Al seu torn, de la Nit naixeren l'Èter i el Dia. [125] Els va infantar després d'engendrar-los unida plena d'amor amb Èreb. La Terra d'antuvi infantà un ésser igual a ella, Úranos⁵ cobert d'estels, capaç de cobrir-la del tot, estatge sempre segur per als déus benaurats. I va crear les altes muntanyes, sojorn plaent de les deesses, de les nimfes que habiten les fondalades del bosc. Va infantar també el mar eixorc, d'onades violentes, el Pontos, mancada del delejat amor. Tot seguit, però, de colgar-se amorosa amb Úranos, infantà Océan⁶ de remo-

4. Gea és la personificació de la terra.

5. Personificació del cel.

6. Ara dóna el nom dels Titans i de les Titànides, però l'ordre que ell seguirà serà diferent.

lins pregons, Ceu, Crios, Hiperión, Jàpet, Tia, Rea, Temis, Mnemòsine, Febe de corona daurada i l'encisadora Tetis. Després d'ells naixé el més jove de tots, Cronos, de pensaments tortuosos, el més terrible dels seus fills. I va començar a odiar el seu progenitor exuberant.

També donà a llum els Ciclops de cor superbiós, Brontes, Estèropes i Arges d'esperit temerari (són els qui donaren a Zeus el tro i els qui fabricaren el llamp). En tot són iguals als altres déus, tret del fet que tenen un sol ull al mig del front. I és per aquest únic ull circular del seu front que reben el nom de Ciclops. La força, la violència i la destresa són presents en els seus actes.

Encara van néixer tres fills més de Gea i d'Úranos, grans i poderosos, de nom esfereïdor de pronunciar, Cotos, Briàreu i Gies, criatures plenes de supèrbia. [150] De les seves espatlles prorrompen cent braços aterridors i dels seus múscles els creixen, a cada un, cinquanta caps, sobre els seus poderosos cossos. I una força terriblement espaordidora s'afegeix al seu aspecte imponent.

Tots els fills nascuts de Gea i Úranos eren criatures temibles i des del principi eren odiats pel seu propi pare: tan aviat com naixien, els amagava en les cavitats de la Terra i no els permetia de veure la llum. Mentre Úranos es complaia amb el seu capteniment malèfic, la Terra immensa gemegava d'asfíxia i va preparar un ardit astut i pernicios. Cuitosa va crear una mena d'acer blanc, en féu una gran falç i s'adreçà als seus fills. Amb el cor afligit va dirigir-los paraules d'enardiment: «Fills meus i d'un pare soberg, si em volguéssiu creure, castigariem l'afront ignorant dels vostres pares. Ell, doncs, és el primer que ha maquinat actes indignes».

Així va parlar, però la por els dominà tots i cap d'ells no digué ni una paraula. Només el gran Cronos de pensaments retorts va gosar contestar a la seva mare estimada amb aquestes paraules: «Mare, et prometo que jo portaré a cap els teus propòsits, perquè el nostre pare, de nom odiós, no em produeix gens de pietat. Ell, doncs, és el primer que ha maquinat actes indignes».

Així va dir, i el cor de la immensa Gea s'omplí de goig. El va portar d'amagat a l'aguait i li posà a les mans [175] la falç de dents esmolades i li va explicar tot el seu engany. I va arribar el gran Úranos portant la nit amb ell i, àvid d'amor, es va estendre sobre Gea i va expandir-se pertot arreu. El fill, des del seu parany, va estendre la mà esquerra i amb la dreta va empunyar l'enorme i llarga falç de dents esmolades i d'un cop sec li va amputar els genitals. Els va tirar, a l'atzar, cap al seu darrere. I no van sortir en debades de les seves mans: totes les gotes de sang que van caure, la Terra les va acollir i, acomplert el temps, va infantar les poderoses Erinies i els grans Gegants, d'armadura refulgent, que porten a les mans llargues javelines. També va infantar les Nímfes anomenades Mèlies,⁷ sobre la terra immensa. Tan aviat com va tallar els genitals amb l'acer i els va llançar des de terra ferma a la mar agitada per les tempestes, aquesta se'ls va endur durant molt de temps. Per tot el voltant del membre immortal va aparèixer una escuma blanca i, dins l'escuma, va formar-se una donzella. De primer va fer cap a Citera la divina i d'allà es dirigí a

7. O Nímfes dels freixes, les quals sembla que havien estat mares de la raça humana en certes cosmogonies primitives en què l'home naixia de l'arbre, dels freixes. Vegeu *Els treballs i els dies*, 145.

aquella que agradi més al teu cor dins el teu pit». [550] Així va dir amb la intenció d'enganyar-lo, però Zeus, coneixedor de designis immortals, se'n va adonar i va reconèixer l'engany, i en el seu cor va maquinat malastres en contra dels homes mortals, que en el futur s'havien d'acomplir. Amb les seves mans va apartar el greix blanc i la seva ànima s'omplí d'ira i la còlera envaí el seu cor quan veié els ossos blancs del bou sota de la trampa subtil. D'aleshores ençà, sobre la terra, la gernació d'homes crema ossos blancs en honor dels immortals, en altars perfumats d'encens. I enfellonit va dir-li Zeus, -que aplega els núvols: «Fill de Jàpet, tu que coneixes el pensament de tots, amic, no has oblidat les teves trampes subtils».

Així va parlar irritat Zeus, coneixedor de designis immortals. Per això, perquè recordava aquest engany, no donava als homes mortals que habiten sobre la terra la força del foc incansable, que pren en els freixes. Però el coratjós fill de Jàpet el va enganyar i va robar el guspireig del foc que es veu de lluny, tot amagant-lo a l'interior d'una fèrula.¹⁷ Zeus, que trona en el cel, va sentir un fort enuig en el fons del seu cor i el seu esperit va irritar-se quan va veure en poder dels homes la guspira del foc que es veu de lluny. I a canvi de la guspira del foc va idear una calamitat per als homes. L'il·lustre Rancallós,¹⁸ per complaire la voluntat del Crònida, va afaçonar amb terra una figura semblant a una púdica donzella. La deessa d'ulls blaus, Atena, li va ajustar la cintura i la va abillar amb un vestit d'una blancor refulgent i [575] amb les seves mans

17. El límit de Prometeu i Pandora és reprès en *Els treballs i els dies*, 42-105.

18. Hefest.

feia lliscar des del cap un vel sumptuosament treballat, meravellós de veure. Pal·las Atena va posar-li al cap delicades diademes fetes de flors boscanes tendres i una corona d'or que havia fet l'il·lustre Rancallós, amb el treball de les seves pròpies mans, per fer plaer al pare Zeus. L'engalanaven nombrosos guarniments, meravellosos de veure, figures de tota mena d'animals salvatges que no dreixen la terra i el mar. El nombre de figures que hi posà era molt gran, i totes lluien pel seu atractiu; eren figures admirables, talment figures vives dotades de veu.

Després de crear aquesta bella calamitat, per compensar aquell guany, la va portar on vivien déus i homes, amb els ornaments afaçonats per la deessa d'ulls blaus, filla de pare poderós. L'estupefacció s'apoderà dels déus immortals i dels homes mortals en veure el terrible engany, mal ineludible per als homes. D'ell prové la raça femenina, la funesta gernació de les dones, flagell que habita entre els homes mortals, no gens resignades a comportar la penúria funesta, sinó l'abundància. També s'esdevé en els exàms d'abelles que, en els ruscs, nodreixen abellots, inclinats a les obres del mal. Les abelles treballen diàriament la jornada sencera fins a la posta del sol i produeixen cera blanca. Ells, en canvi, es queden a cobert del rusc aspre i recullen en el seu ventre l'esforç aliè. [600] De la mateixa manera Zeus, que trona des del cel, per a desgràcia dels homes mortals, va crear les dones, sempre amatents a accions doloroses i, per compensar un bé, els ha proporcionat una altra desgràcia.

L'home que fugí del matrimoni i de les obres funestes de les dones i no vol casar-se, arriba a la vellesa fatídica sense un fill que tingui cura d'ell; i si no li manquen

recursos per viure, quan mor, els parents col·laterals es reparteixen els seus béns. En canvi, aquell a qui ha tocat per sort el matrimoni i posseeix una esposa fidel i dotada de prudència, veu que en tota la seva vida el mal és igualat pel bé; mentre que aquell que constitueix una família dissortada, porta per sempre una pena que li destrueix l'ànima i el cor en el seu pit, i esdevé per a ell un mal inguarible.

No és fàcil, doncs, sostreure's als designis de Zeus ni preterir-los. Ni tan sols el fill de Jàpet, el benefactor Prometeu, no va escapar-se de la seva còlera terrible, sinó que malgrat la seva reconeguda astúcia, un fort lligam el manté sotmès al seu destí.

Quan el pare va irritar-se amb Briàreu, Cotos i Gies, enviejós de la seva virior insolent i de la seva aparença i talla, va lligar-los amb dures cadenes i va bandejar-los sota la terra de camins espaiosos. Allà vivien en el seu estatge subterrani oprimits pel dolor, en un indret llunyà, en els confins de la terra, atuits per una aflicció sense fi que dominava el seu cor. Per consell prudent de Gea, però, els van retornar de nou a la llum el Crònida i els altres déus immortals [625] que va infantar Rea del seu amor amb Cronos. Gea, doncs, no s'havia cansat mai de repetir-los que, amb la seva col·laboració, assolirien la victòria i una glòria immensa. Eren, doncs, inacabables les lluites que originaven violents combats entre els déus Titans i els fills nascuts de Cronos, des de l'abrupte Otris, els insignes Titans, i des de l'Olimp, els déus dispensadors de riqueses, que, unida a Cronos, infantà Rea de bonica cabellera. Aleshores s'entaulà entre ells un combat sense treva al llarg de més de deu anys, tots plens d'un odi que provoca dolors infinits, i no es veia ni solució ni acabament a la seva

discòrdia, i la fi de la guerra era una cosa incerta. Quan, però, van oferir als Hecatonquirs¹⁹ els aliments adequats, el nèctar i l'ambrosia, amb que s'alimenten els déus, el seu cor heroic va créixer en el seu pit. I després de prendre el nèctar i la dolça ambrosia, aleshores el pare d'homes i déus va adreçar-los la paraula:

«Escolteu-me, fills il·lustres de Gea i Úranos; vull dir-vos el que m'inspira el meu cor dins el meu pit. Ja fa molt de temps, doncs, que els déus Titans i els fills nascuts de Cronos lluitem sense parar per la victòria i el poder. Per la vostra part, mostreu als Titans la vostra força immensa i els vostres braços invencibles, [650] enfrontant-vos-hi en un combat acarnissat, tot fent memòria de la nostra amistat generosa i de la nostra decisió, gràcies a la qual, després de patir tantes desgràcies i de veure-us sotmesos a una captivitat cruel sota una pregona foscor, van aconseguir de veure de nou la llum».

Així va dir i l'irreprotxable Cotos va contestar-li:

«Déu, no ens dius pas res que ens sigui desconegut. Sabem que excel·leixes per damunt de tots en intel·ligència i en prudència, i que protegeixes els déus de la desgràcia espantosa. Gràcies a la teva prudència, senyor fill de Cronos, des de la més pregona obscuritat i lliures d'aquelles cadenes inexorables, hem tornat de nou aquí gràcies a un fet que mai no haviem esperat. Per això ara, amb esperit ferm i amb voluntat complidora defensarem la vostra autoritat en una guerra ferotge entre fortes batalles».

Així va dir i els déus dispensadors de riqueses van aplaudir les paraules que havien escoltat. I el seu ànim

19. Hecatonquirs vol dir «cent braços». Vegeu vers 671.

ELS TREBALLS I ELS DIES

Muses de Pèria, vosaltres que amb els vostres cantis doneu la glòria, veniu i canteu Zeus, adreceu un himne de lloança al vostre pare. Ell fa que els homes mortals siguin ignorats o il·lustres, i que per la seva gràcia siguin coneguts o desconeguts. Zeus que trona en el cel i viu en palaus alterosos fa fàcilment fort a qui vol i amb la mateixa facilitat doblega el qui és fort. També li és fàcil de fer petit el que és abundant i fer important el que és desconegut, i amb la mateixa senzillesa redreça allò que és tortuós i castiga els cors orgullosos. Escolta'ns tu, que ens veus i tens cura de nosaltres. Redreça amb la teva justícia les lleis. I que jo pugui explicar la veritat a Perses.

No existeix pas una sola generació d'Eris. Dues són les que hi ha sobre la terra. Una, quan és coneguda, és objecte de lloances. L'altra, en canvi, mereix la condemna. T'enen el cor molt distant una de l'altra, perquè una, la funesta, abona la guerra, el mal i el combat. No la desitja cap mortal: només obligats per una necessitat i per la voluntat dels immortals els homes veneren l'Eris cruel. L'altra fou la filla gran nascuda de la Nit tenebrosa, i el Crònida, que s'estatja en les altures i viu en les brises etèries, va col·locar-la en les arrels de la terra i és la més profitosa per als homes: ella incita al treball fins l'home més indolent, perquè tothom desitja vivament treballar quan veu un

home ric que s'afanya a conrear i a sembrar els camps i a tenir ben arranjada la seva casa. El veí vol emular el veí que malda per la riquesa. Aquesta és la bona Eris per als mortals. [25] El terrissaire està gelós del terrissaire i el fuster del fuster; el pobre rivalitza amb el pobre i el cantor amb el cantor.

Conserva, Perses, aquestes reflexions en el teu cor i no permetis que l'Eris que es complau en la dissort aliena, aparti el teu cor del treball per a escoltar les disputes que s'originen en la plaça. Per ben poc temps, doncs, es preocupa dels plets i de les baralles de les assemblees aquella persona que no té a casa seva l'aliment abundant que li proporciona en el seu moment la terra, el gra de Demèter. Fins que no en tinguis a bastament, doncs, no emprenguis plets i raons a causa dels béns d'altri. Ja no et serà possible d'actuar per segon cop així. Vinga! Arran- gem el nostre desacord amb les lleis dretureres que, pel fet de procedir de Zeus, són les millors. Ja ens vam partir l'herència i tu vas arrabassar-me més béns del compte i te'ls vas endur tot embolcallant amb paraules aduadores els reis devoradors de presents a qui agrada jutjar amb aquesta mena de justícia. Necis! No saben que és molt millor la meitat que el tot ni coneixen el gran tresor ocult en la malva i l'asfòdel.¹

1. És difícil explicar el significat de la primera part: «és molt millor la part que el tot». Hom ha volgut explicar el text pel fet que els jutges, els reis, no coneixen les regles del repartiment equitatiu, com en el cas de Briseida en la *Ilíada*. I això pot comportar la desgràcia i el desastre. La malva i l'asfòdel eren conegudes en l'antiguitat pel seu gran poder nutritiu i el seu ús no requeria un treball de conreu, sinó que, en cas de penúria, era d'ús fàcil.

Els déus tenen ben amagats els mitjans de vida dels homes, perquè treballaries només un sol dia i viuries durant tot un any restant ocios. Així que possessis el timó sobre el fum, s'hauria acabat el treball de bous i mules pacients. Però Zeus ens ho va amagar amb el cor engelosit perquè Prometeu de pensaments astuts el va enganyar. Per això va procurar als homes una aflicció lamentable [50] i els va amagar el foc. El benefactor fill de Jàpet, però, va robar-lo per als homes del prudent Zeus i va portar-lo d'amagat del déu que es plau en el llamp en la concavitat d'una canyafer-la.² Irritat amb ell va dir-li Zeus que aplega els núvols:

«Fill de Jàpet, tu que tens esment de totes les coses, estaràs content d'haver-me robat el foc i d'haver frustrat el meu desig, però això significarà una gran calamitat per a tu i per a tots els homes que han de venir. A canvi del foc jo els donaré un mal en qui tots es complauran i en qui lliuraran tot el seu amor i serà la seva pròpia desgràcia».

Així va dir i el pare d'homes i déus va esclafir de riure. Va ordenar a l'inclit Hefest que ben de pressa pastés terra amb aigua i que li infongués veu i vida humana, i que creés una donzella de bellesa gran i encisadora, semblant en tots els aspectes a les deesses immortals. Va ordenar també a Atena que li ensenyés la seva tasca, el treball dels teixits de tela delicada. A Afrodita daurada va encomanar-li que vessés sobre el seu cap la gràcia, el desig vehement i el desassossec que corseca els membres. A Hermes, missatger Argifont, va ordenar-li que la dotés amb una ment insolent i amb un caràcter capriciós.

2. Canyaferla o fèrula és una planta umbel·lífera que en assecar-se el seu tall llarg esdevé com una canya buida per dins, amb una certa consistència.

Aquestes foren les seves ordres i tots ells obeïren Zeus, senyor fill de Cronos. De seguida l'il·lustre Rancallós³ va afaçonar amb terra una figura semblant a una púdica donzella, per complaure els desigs del Crònida. La deessa d'ulls blaus, Atena, li cenyí la cintura i va engalanar-la. Les divines Gràcies i la venerable Persuasó guarniren el seu coll amb collarets d'or i [75] les Hores de cabellera bonica li posaren una corona de flors primaverals. Pal·las Atena va arranjar tots els guarniments en el seu cos. El missatger Argifont va dotar el seu pit amb paraules fal·lacs i astutes i amb un caràcter maliciós, d'acord amb la voluntat de Zeus que retruny amb força. Tot seguit l'herald dels déus va atorgar-li el do de la paraula i, present que era de tots els déus que viuen en palaus de l'Olimp, li posà el nom de Pandora,⁴ flagell per a tots els homes feinejadors.

Després de completar el seu engany terrible i fatal, el pare va encomanar a l'il·lustre Argifont, missatger diligent, que portés el present dels déus a Epimeteu. Aquest no va fer cas del consell que li havia donat Prometeu de no acceptar mai cap present de Zeus Olímpic, sinó de rebutjar-lo, no fos cas que es tractés d'alguna desgràcia per als mortals. Després d'acceptar-lo, quan el mal ja era a les seves mans, aleshores se n'adonà.

Abans, la raça d'homes vivia sobre la terra a recer de penes, de dures fatigues i de malalties penoses que emmenen els homes a la mort. La dona, però, traient amb les seves mans la tapadora de la gerra, les va escampar i va

3. Hefest.

4. Pandora significa «regal de tots», ja que era regal de tots els déus. Vegeu *Teogonia*, 576-596

proporcionar neguits dolorosos als homes. Només es quedà l'esperança⁵ allà a dins, en les seves estances inductructibles, sota els llavis de la gerra, sense volar boca enllà: abans, li havia posat la tapadora de la gerra per voluntat de Zeus que aplega els núvols. [100] I penes a desdir erren entre els homes: la terra vessa de mals i la mar també n'és plena. De dia o de nit, les malalties visiten els homes a l'atzar i els procuren desgràcies de manera silenciosa perquè el provident Zeus els ha privat de veu. Així, no hi ha manera que els homes evitin els designis de Zeus.

Si vols, t'explicaré breument i d'una manera senzilla i clara una altra història. Tu pensa que déus i homes tenen el mateix origen.⁶

Els immortals que posseïxen palaus olímpics van crear, en primer lloc, una raça d'or d'homes mortals. Aquests visqueren en temps de Cronos, quan aquest regnava en el cel. La seva vida era igual que la dels déus i tenien el seu cor asossegat, a recer de fatigues i tribulacions. Ni els atenyia mai la mísera vellesa i, amb els peus i els braços sempre amb la mateixa virgí, gaudien de belles festes, sempre lluny de mals de tota mena. I morien com vençuts per la son. Fruïen de tota mena de prosperitat i la terra feraç produïa espontàniament fruit abundant i generós. I es distribuïen el treball amb generositat i cordia enmig de riqueses abundants.

5. L'esperança, doncs, no és cap bé per ella mateixa. És un bé pel fet de restar tancada dins la gerra, igual que els vents d'Èol no són cap desastre mentre els tenim tancats i també igual que la riquesa que l'home té a casa no li causa cap preocupació. La desgràcia és desitjar allò que ens manca (*Els treballis i els dies*, 364-367).

6. Aquest vers ha estat considerat sovint espuri.

Quan la terra va cobrir els homes d'aquesta raça, per la voluntat del gran Zeus es convertiren en divinitats terribles benefactores i protectores dels homes; vigilien la distribució de la justícia i les accions criminals [125] recorrent tots els racons de la terra embolcallades en la boira. També són dispensadores de riquesa, privilegi que posseeixen també del rei dels déus.

Seguidament els déus que viuen en palaus olímpics van crear una segona raça, la raça de plata, molt inferior a la d'or i que en res no se li assemblava ni en l'aspecte físic ni en la intel·ligència. El nen d'aquesta raça vivia durant cent anys al costat de la seva mare sol·lícita, immers en un llarg infantilisme. I quan es feia gran i assolía la meta de la seva joventut, aleshores fruïa d'una vida curta plena de dolors que li provocava la seva niciesia. No eren, doncs, capaços d'apartar-se de la seva sobergueria eixelebrada ni volien guanyar-se la benevolència dels déus ni fer-los sacrificis en els altars sagrats dels benaurats, tal com és just, per tradició, en els homes. El Crònida Zeus els colgà sota terra irriat perquè no retien els honors deguts als déus benaurats que senyoregen l'Olimp. I després que la terra cobrí aquesta raça d'homes, aquests esdevingueren divinitats que els mortals anomenen Hipocònies, divinitats secundàries, però que tanmateix tenen dret a certs honors.

El pare Zeus⁸ va crear una tercera raça d'homes mortals, la raça de bronze, no gens comparable a la de plata,

7. Habitants del món subterrani.

8. La raça de bronze, i les altres que segueixen, foren creades per Zeus. Les dues anteriors foren creades pels «immortals que viuen en palaus olímpics». Les tres darreres són, a més, mortals. Vegeu introducció.

nissaga de freixes, terrible i poderosa. Només els plaien les obres d'Ares que provoquen plors i els comportaments arrogants. No menjaven blat i, éssers violents com eren, posseïen un cor d'acer. La seva força era immensa i de les seves espatlles, damunt del cos vigorós, naixien uns braços invencibles. [150] Les seves armes eren de bronze, de bronze eren també les seves cases i bronze era el metall que treballaven, perquè no existia el ferro negre. Aquests anaren sense glòria a la casa rellentora del fredorós Hades abatuts per les seves pròpies mans. La negra mort els rapí, malgrat que eren forts, i abandonaren la llum brillant del sol.

I després que la terra va cobrir també aquesta raça, Zeus Crònida va crear-ne encara una altra, la quarta, sobre la terra nodridora, una raça més justa i més bona, la raça divina dels herois, anomenats semidéus, generació precedent a la nostra que habita la terra immensa. La guerra funestra i la discòrdia temible va destruir-los, uns al peu de la ciutat de Tebes de set portes, la terra de Cadmos, on s'enfrontaren a causa dels ramats d'Èdip, d'altres més enllà de les profunditats de la mar, quan la guerra els va portar cap a Troia en les naus, a causa d'Hèlena de cabellera bonica. La mort, terme de tot, va embolcallar-los: Zeus, el Crònida, va atorgar-los una vida i un estatge lluny dels homes i els va instal·lar en els confins de la terra. Allà viuen, doncs, amb el cor lliure de neguits, a l'illa dels benaurats, al costat de l'Oceà d'onades profundes, felïços herois, als quals la terra feraç produeix una fruita dolça com la mel tres vegades l'any.

Tant de bo que no m'hagués tocat viure amb els homes de la cinquena generació [175] i hagués mort abans o

hagués nascut després. La d'ara és, doncs, la generació del ferro. No tindran cap dia de desassossec ni en els seus fatigs ni en les seves afliccions ni deixaran de consumir-se durant la nit amb neguits turmentadors que els déus els enviaran. Zeus, però, també anihilarà aquesta nissaga d'homes efímers, quan en el moment de néixer tinguin grises les temples. El pare no s'assemblarà als fills ni aquests als seus pares, l'hoste no serà amic de l'hoste ni l'amic del seu amic, ni el germà del seu germà com era abans. Els homes d'aquesta generació menysprearan els pares així que envelleixin i els faran retrets amb paraules cruels, els malastrucs, perquè desconeixen el temor dels déus. I negaran, a més, als pares quan siguin vells l'aliment que els deuen per la seva pròpia criança. La seva justícia serà la força dels seus braços i uns destruiran les ciutats dels altres. Ningú no sentirà satisfacció a servir els juraments, la justícia i el bé; més aviat reiran honors a l'home autor d'accions malvades i sobergues. La justícia estarà en la seva força i no existirà l'honradesa: el malvat neguitejarà l'home més bo adreçant-li acusacions fal·lacs i les recollarà amb juraments falsos. I la gelosia odiosa que, amb la seva mirada sinistra, es complau en el mal aliè, acompanyarà tota la misera raça humana. I aleshores Aidos i Nèmesi,¹⁰ amb el seu bell cos cobert amb un mantell blanc, abandonaran els homes i, des de la terra de camins espa-

9. S'expressa de manera apocalíptica i profètica respecte a la desaparició de la raça de ferro, perquè veu que així s'esdevindrà d'acord amb la degeneració de les races anteriors.

10. Aidos significa, en grec, el sentiment de l'honor individual, el pudor. Nèmesi representa la consciència pública, el respecte a altri, la indignació.

iosos, pujaran a l'Olimp, vers l'estatge dels déus immortals. I només restaran dolors lamentables [200] per als homes mortals i no hi haurà abric per al seu mal.

I ara explicaré una història als reis, encara que siguin assenyats. Un falcó parlava d'aquesta manera a un rossinyol de coll virolat tot enduent-se'l ben garfit amb les seves urpes corbades. Així li parlava sense pietat: «Malaurat, per què xiscles? Et té un que és més fort i anirà on jo et dugui per bon cantor que siguis. I, si així em plau, et faré servir de sopar o t'alliberaré. És un insensat qui vol igualar-se als qui són més forts: es veu privat de la victòria i, a més de vergonya, aguanta sofriments». Així va dir el falcó, ocell de vol ràpid i d'ales àmplies.

I tu, Perses, escolta la justícia i no permetis que creixi en tu la desmesura. La desmesura és una cosa dolenta per a un pobre mortal. Ni tan sols un home fort és capaç de suportar-la fàcilment i el seu pes l'aclapara quan topa amb la desgràcia. És millor el camí que passa per una altra banda envers els actes justos: la justícia al final excel·leix i triomfa per sobre la desmesura i amb sofriments el neci esdevé assenyat.¹¹ El Jurament, doncs, corre darrere les sentències errònies i la Justícia deixa sentir el seu lament quan és arrossegada vers indrets on hi ha els homes devoradors de presents i on imparteixen la justícia amb sentències desencertades. Ella els segueix i es lamenta per la ciutat i pels costums dels homes, oculta en una boira, portant dissort als homes que l'han bandejada i que no la imparteixen amb dretura.

11. És un principi de la moral tradicional: amb el sofriment s'aprèn la saviesa. És el τῶ πόνει μύθος, «en el sofriment hi ha l'aprenentatge», que trobem a Èsquil, *Agamèmon* 177.